

Een tool voor betekenisvol beslissen

Deze tool voor betekenisvol beslissen is gebaseerd op de *Fuzzy Trace Theory*. In vier stappen begeleidt de zorgverlener de patiënt naar een betekenisvolle beslissing. We gaan er hierbij vanuit dat de zorgverlener met een patiënt in gesprek gaat die reeds overtuigd is van het nut van zijn inbreng. Met andere woorden: de patiënt is er zich van bewust dat hij een belangrijke rol heeft in het besluitvormingsproces.

Kort gezegd komen de vier stappen op het volgende neer: allereerst deelt de zorgverlener de beschikbare informatie over de keuzemogelijkheden zo helder en overzichtelijk mogelijk. De zorgverlener helpt de patiënt de voor hem meest relevante informatie eruit te halen. Deze essentie is vervolgens te koppelen aan de waarden die voor de patiënt het meest belangrijk zijn. Deze koppeling leidt tot een betekenisvolle beslissing. Hieronder leggen we de vier stappen nader uit.

Stap 1: Deel informatie

Bij samen beslissen gaat het veelal over diverse keuzemogelijkheden, die zowel voor- als nadelen hebben. In stap 1 deel je de beschikbare informatie met de patiënt. Dat kun je als zorgverlener op verschillende manieren doen. Je kunt langzaam praten, of je kunt snel praten. Je kunt het kort houden, maar je kunt ook flink uitweiden. Je kunt wat je zegt ondersteunen met beeldmateriaal, of je kunt je beperken tot woorden. Wij adviseren je:

- Begrijpelijke taal te gebruiken, zonder medisch jargon
- Zo neutraal mogelijke woorden en termen te gebruiken
- Aan te sluiten bij de informatiebehoefte van de patiënt (wil hij informatie op hoofdlijnen horen of wil hij er details bij)
- De verstrekte informatie te visualiseren, door gebruik te maken van grafieken, tabellen en/of praatkaarten (*). Visualiseren helpt de patiënt om de informatie te onthouden.
- Altijd de mogelijkheid aan te bieden voor een vervolgesprek (of minstens duidelijk te maken wie de patiënt kan bellen als hij na het gesprek een dringende vraag heeft)

SAMEN BESLISSEN

Vind de essentie

Van informatie naar essentie. Van essentie naar betekenisvol samen beslissen.

IN 4 STAPPEN NAAR EEN BETEKENISVOLLE BESLISSING

STAP 1. DEEL INFORMATIE

Deel kennis en informatie over de opties en de voor- en nadelen daarvan. Doe dit zoveel mogelijk met behulp van afbeeldingen zoals grafieken, tabellen, praatplaten of andere visuele hulpmiddelen.

Kennis & vertrouwen

Terugvraagmethode

STAP 2. HELP DE PATIËNT DE ESSENTIE UIT DE INFORMATIE TE HALEN

Dit doe je door de informatie voor de patiënt samen te vatten en toe te spitsen op zijn situatie. Je zegt bijvoorbeeld:
- in jouw situatie betekent dit...
- wat je moet onthouden is...
De informatie krijgt op die manier meer betekenis voor de patiënt.

Begrijpen & onthouden

Tijd & relatie

STAP 3. DE PATIËNT VERWOORDT WAT BELANGRIJK VOOR HEM IS

Help de patiënt omschrijven wat ertoe doet voor hem. Stel vragen als:
- wat is (nu) voor jou het belangrijkste?
- waar wil je rekening mee houden?
- waar hoop je op?

Waarden

Doorvragen

STAP 4. COMBINEER DE ESSENTIE MET WAT BELANGRIJK IS VOOR DE PATIËNT

Op basis van de essentie uit de informatie (wat betekenen de verschillende opties voor de patiënt in zijn unieke situatie?) en wat belangrijk is voor de patiënt, neem je samen een beslissing.

Betekenisvolle beslissing

Als je op deze professionele wijze relevante informatie deelt, helpt dat de patiënt om vertrouwen te krijgen of te behouden in jouw kennis en kunde.

Stap 2: Help de patiënt de essentie(s) uit de informatie te halen

In stap 2 van deze tool help je de patiënt de voor hem meest relevante informatie te onthouden en te begrijpen. Je helpt, kort gezegd, de essentie(s) uit de feitelijke informatie te halen. Dat doe je door vanuit die feitelijke informatie een verhaal te maken waaraan de patiënt betekenis kan geven. Daardoor weet hij wat de informatie voor zijn specifieke, unieke situatie betekent. Het draait in feite om een toelichting op de feiten en cijfers uit stap 1. Je verbindt zoveel mogelijk de kwantiteit (de cijfers, de feiten, bijvoorbeeld uit statistieken of onderzoeken) met de kwaliteit van leven van die ene patiënt die je voor je hebt. Zo zoek je samen naar de betekenis van de keuzemogelijkheden voor de patiënt. Gebruik eventueel de terugvraagmethode (zie de tekst onder stap 4) om te kijken of de patiënt de betekenis van de informatie begrepen heeft.

Stap 3: De patiënt verwoordt wat belangrijk voor hem is

In stap 3 zoom je in op de waarden die voor de patiënt het meest belangrijk zijn. Waarden zijn zaken die mensen hoog aanslaan, zoals bijvoorbeeld zelfstandigheid, geluk of harmonie. Soms is het even een zoektocht om te bepalen welke waarden er het meest toe doen. Je kunt de patiënt in die zoektocht helpen door bepaalde vragen te stellen, zoals: wat is voor jou nu het meest belangrijk? Wat wil je nog heel graag doen of bereiken? Zie ook de doorvraagvragen onder stap 4. Bedenk hierbij dat er drie soorten waarden zijn: waarden die over de zingeving van de patiënt gaan, waarden die de identiteit van de patiënt raken en waarden die met praktische, fysieke zaken te maken hebben. Meer informatie hierover vind je in paragraaf 2.6.

Stap 4: Combineer de essentie met wat belangrijk voor hem is

In stap 4 verbind je de waarden uit stap 3 met de essentie van de informatie uit stap 2. Daarmee help je de patiënt persoonlijke betekenis te geven aan de verschillende keuzemogelijkheden die bij stap 1 besproken zijn. Door die verbinding te maken, is het voor de patiënt mogelijk een betekenisvolle beslissing te maken, die past bij zijn persoon en bij zijn bestaan.

Over de vier stappen

Hoewel de vier stappen los van elkaar staan gepresenteerd, lopen ze in de praktijk in elkaar over in één of meerdere gesprekken. Stap 1 en 2 zullen vaak samen opgaan. Het bewandelen van het stappenplan is een fluïde proces. Er kan heen en weer bewogen worden tussen de stappen. Je kunt bijvoorbeeld bij stap 3 weer teruggaan naar stap 1. Naast de stappen zijn nog twee aspecten van belang: de relatie en de factor tijd.

- Samen beslissen gaat beter als de patiënt vertrouwen in jou heeft. Vertrouwen krijg je door aan de relatie tussen jou en de patiënt te werken.
- Geef waar mogelijk de tijd om informatie te laten bezinken. Tijd helpt andere processen (intuïtie en gevoel) de ruimte te geven. Tijd is nodig om thuis te overleggen, of om zelf na te denken.

De terugvraagmethode en de doorvraagvragen

Relevant voor deze tool zijn de terugvraagmethode en de doorvraagvragen. Met de terugvraagmethode kun je checken in hoeverre de patiënt de betekenis van de informatie heeft begrepen. Daarmee bedoelen we: of hij zicht heeft op de vraag wat de verstrekte informatie voor zijn situatie betekent. Je zegt bijvoorbeeld: 'Ik wil graag weten of ik het goed heb uitgelegd. Wat gaat u thuis vertellen over dit gesprek?' Afhankelijk van het antwoord, kun je nog wat bijstellen of aanvullen. Let goed op of de patiënt niet enkel de feitjes herhaalt. En let ook op of hij inderdaad de essentie voor hem in zijn unieke situatie begrijpt. Pas altijd op bij het gebruik van de terugvraagmethode; geef de patiënt niet het gevoel dat hij dom is of dat je hem wilt controleren.

Doorvraagvragen kun je gebruiken om dieper in een gesprek te komen. Met een doorvraagvraag nodig je de patiënt uit om een aanvulling te geven op het antwoord dat hij in eerste instantie gaf. Doorvraagvragen zijn open vragen, zonder een oordeel:

- Kun je dat toelichten?
- Kun je daar wat meer over vertellen?
- Hoe bedoel je dat?
- Kun je een voorbeeld geven?
- Kun je uitleggen waarom dit zo belangrijk is voor jou?
- Wat als je dat wel zou doen?

De tool in relatie tot het model van Elwyn

Hoe past deze tool in de meest gebruikte modellen en stappenplannen rondom samen beslissen? In het model van arts-onderzoeker Elwyn (zoals beschreven op pagina 12) past de tool bij de *option talk* en de *decision talk*. In het model van hoogleraar Stiggelbout (zoals beschreven op pagina 13) is deze tool te integreren in stap 2, 3 en 4 (opties uitleggen, voorkeuren bespreken, beslissen). Stap 1 uit beide modellen, waarin de zorgverlener de patiënt bewustmaakt van het feit dat hij een keuze heeft, gaat uiteraard vooraf aan het gebruik van deze tool voor betekenisvol beslissen.

“De conclusie die we kunnen trekken, is dat zorgverleners en beleidsmakers informatie op meer zinvolle manieren moeten presenteren en uitleggen, zodat het vormen van de juiste essentie vergemakkelijkt wordt.”

Valerie F. Reyna, psycholoog, hoogleraar Human Development aan de Cornell University in New York en expert op gebied van risicovolle besluitvorming.

(*)

Zie voor praatkaarten pharos.nl.

Dit stappenplan is gepubliceerd in het boek *Samen beslissen* in de gezondheidszorg. Een praktische gids voor zorgverleners van Mariska Overman en Rob Bruntink.

Voor meer informatie: bureaumorbidee.nl.